

tion of the received collection is tracked, its contents is characterized, the main problems on its scientific processing are understood. It is proved, subjects of a collection give the chance to fill up considerably the maintenance of the state museum fund on Balaklava's stories, their inclusion in structure of funds of lead museum agency of Sevastopol allowed to rescue them for a cultural heritage of the country.

Keywords: collection, museum, Balaklava, museum fund.

Подано до друку: 09.04.2013 р.

УДК 069.015(4)

С.В. МУРАВЬСКА

**Промоційні об'єднання музеїв
вищих навчальних закладів
та особливості їхнього створення**

У статті автор аналізує особливості створення установ національного та міжнародного масштабу, метою яких є захист інтересів музеїв вищих навчальних закладів. У ході цього процесу виділено 3 етапи. Знаковою подією першого з них є утворення Асоціації академічних музеїв і галерей у США. Другий етап був обумовлений науковою дискусією щодо «кризи в середовищі університетських музеїв»; на цій хвилі утворилися промоційні об'єднання у Великобританії, Австралії, Нідерландах, інституція «Universeum», яка опікується проблемами університетської спадщини в цілому. Створення у 2001 р. Комітету університетських музеїв і колекцій Міжнародної ради музеїв (UMAC ICOM) знаменувало початок третього етапу, який триває досі.

Ключові слова: музей, колекція, вищий навчальний заклад, університет, промоція, об'єднання.

Об'єднання міжнародного та національного характеру, метою яких є просування інтересів музеїв і колекцій вищих навчальних закладів (далі –ВНЗ, університети, хоча в різних країнах мова може йти про коледжі, академії, інститути) досі не ставали об'єктом дослідження українських науковців. Дуже епізодично ця тема висвітлена у статті Лілії Казанцевої [1]. Стосовно закордонної історіографії питання, то певною мірою до нього зверталися у своїх докторських дисертаціях португальська дослідниця Марта Лоуренсо та Зенобія Ре Козак із Великобританії [7; 9]. Публікації Кейт Арнольд-Фостер, Клаудії Фейгль, Моніки Кнофлер, Яні Хереман й інших дослідників висвітлюють виключно особливості створення промоційних інституцій у окремо взятих країнах [3–5; 8; 10; 20; 22]. З огляду на це, актуальність статті не викликає сумніву.

Між двома світами

За словами одного із засновників мексиканської музеології Данієля Рубіна дела Борбола, «музей є публічною інституцією популяризації освіти у різних напрямках людського знання, центром наукового дослідження, який здійснює переважаючий внесок у всі сфери науки, в той же час – це установа, яка стимулює самоосвіту, спонукає думати та спостерігати, зрештою, це унікальний

заклад, який перебуває у постійному зв'язку з людьми, котрі прагнуть покращити своє життя» [5, р. 33]. Цікаво, що це висловлювання дослідник, у першу чергу, співвідносив із університетськими музеями, наголошуючи на їхньому значенні у житті суспільства взагалі та університетському зокрема, куди студенти і не тільки повинні мати доступ заради формування своєї професійної та загальної культури.

Спочатку музеї ВНЗ склали частину системи освіти, піддаючись змінам, як і навчальні заклади, які їх заснували. Саме в цьому і полягає специфіка – такі музеї є відображенням університетського світу в музейному просторі, сполучною ланкою між академічним світом і суспільством. Вони уявляють, культивують і уособлюють багато університетських цінностей, а їхня спільна позиція дає можливість передавати згадані цінності унікальним чином [9, р. 156].

Однак перебування між двома світами – університетським і музейним – часто складається не на користь музеїв зазначеної категорії. Незважаючи на те, що музеї історично є одним із найдавніших структурних підрозділів ВНЗ, вони досі не пов'язуються активно з університетом, як, наприклад, бібліотека. І тільки зараз це поняття стає близьким для обмеженого кола людей в університетському середовищі й поза ним [6; 15].

З іншого боку, музеї ВНЗ у власне музейному середовищі часто теж не сприймаються серйозно через їхній нечіткий законодавчий статус і практичну відсутність централізованого державного фінансування. Цікаво, що «білою вороною» тут виступає Республіка Корея, де ще в 1960-х роках на законодавчому рівні кожен університет було зобов'язано мати музей (або кілька) площею не менше 200 м² і надано фінансові преференції для цього. Такий стан речей у цій країні і досі.

Необхідність захисту інтересів університетських музеїв, збереження та популяризація їхніх колекцій, підвищення кваліфікації персоналу зумовили виникнення низки міжнародних і національних організацій. У цьому процесі можна виділити 3 етапи. Перший можна визначити як «докризисний», і він охоплює 60-ті – першу половину 80-х років ХХ ст.

Ініціатива держави та радянська спадщина

У вже згаданій Корейі в 1961 р. виникло одне із перших об'єднань, завданням якого була промоція університетських музеїв. Воно мало сильне лобі в особі держави, яке дозволило корейським музеям при ВНЗ уникнути низки проблем, з якими стикалися і продовжують стикатися їхні колеги в цілому світу [9, р. 95].

Керівництво СРСР, яке теж опікувалося музеями – передусім як агітаційно-ідеологічними закладами (у 1964 р. було видано Постанову «Про підвищення ролі музеїв у культурній та виховній роботі»), також не стояло на останніх пози-

ціях у справі координації музейної системи ВНЗ. Подібно до Кореї, ситуацію в руки взяла держава, яка дала доручення Міністерству освіти підготувати довідку про мережу вузівських музеїв, створити базу даних і підготувати видання «Музеї вузів СРСР». Координатором проекту було визначено Музей землезнавства Московського державного університету (МДУ). Впродовж 1965–1968 років було проведено Всесоюзний огляд, результатом чого, крім збору фактологічного матеріалу, стало створення Науково-методичної ради щодо роботи вузівських музеїв країни. З 1968 до 1991 р. було проведено низку науково-практичних конференцій по основних напрямках діяльності вузівських музеїв. Музей землезнавства МДУ (науково-методичний і організаційний центр НМС) вів велику роботу з координації діяльності вузівських музеїв СРСР, підвищенню кваліфікації їх співробітників, а також з виконання спільних наукових програм [2].

Після розпаду СРСР Музей землезнавства МДУ активно працював у цьому напрямку в межах Російської Федерації, розвинув координаційну діяльність у тісній співпраці з Радами ректорів регіонів. Зусиллями персоналу втрачені після 1991 р. контакти з університетськими музеями країн колишнього СРСР поступово відновлюються завдяки сприянню керівництва Євразійської асоціації університетів. На її базі в 1997 р. було засновано Науково-методичний координаційний центр університетських музеїв (НМКЦ).

Місія американської Асоціації академічних музеїв та галерей

Появі промоційної організації в США передувало наукове обговорення явища університетських музеїв. Така дискусія започаткувалася ще в 30-ті роки ХХ ст. і до 1960-х років більшість фундаментальних робіт із цього питання були опубліковані саме в американських журналах. Характеризуючи дискусію, Марта Лоренсо визначає, що європейська наукова думка відставала в цьому напрямку принаймні на одне десятиліття. Публікації у *Curator*, *Museums Journal*, *Museum News* підготували ґрунт, у контексті якого створення в 1980 р. Асоціації музеїв та галерей коледжів і університетів (*Association of College and University Museums and Galleries*) у США було закономірним явищем порівняно із затишшям на європейському континенті.

Місією Асоціації, яка після перейменування в 2010 р. носить назву Асоціація академічних музеїв і галерей, є розгляд актуальних питань, які включають аспекти менеджменту, етики, освіти, організації виставок, стратегічного планування, підвищення кваліфікації персоналу тощо [16]. Організація є членом Американського альянсу музеїв (*American Alliance of Museums (AAM)*) та інших музейних об'єднань.

«Криза» як стимул

Символічно, що точкою біфуркації для зміни становища у середовищі університетських музеїв Європи стали публікації директорів музею Університету

Манчестера Алана Уорхаста (1986) і музею Університету Глазго Френка Віллета, присвячені кризі університетських музеїв у Великій Британії та Шотландії [19; 21]. Відтоді почалося активне обговорення цієї проблеми. У міру активізації наукової дискусії в різних країнах робилися спроби, в т.ч. на державному рівні, сформувані єдиний перелік університетських музеїв і колекцій, паралельно формувалися інституції, покликані захищати інтереси цих установ.

Першість у такій діяльності й досі тримає Велика Британія. Певною мірою такий розвиток подій пов'язаний із тим, що саме в цій країні знаходяться найдавніші вищі навчальні заклади, а Музей Ашмола в Оксфордському університеті вважається одним із найстаріших публічних музеїв у країні та, можливо, й у світі (1683) [3, р. 10]. Зрозуміло, колекції нагромаджувалися ще до XVII ст. Упродовж наступних років розвиток колекцій різних наукових дисциплін відбувався на основі кількох університетських навчальних і дослідницьких музеїв (наприклад, Sedgwick Museum of the University of Cambridge (1727), Hunterian Museum of the University of the Glasgow). Таким чином, університети стали хранителями деяких найбільших музеїв у Великобританії. Вони акумулювали базовий навчальний матеріал упродовж поколінь.

Упродовж останніх 20 років опіку над університетськими музеями взяло на себе об'єднання Група університетських музеїв (University Museum Group), засноване у 1987 р. Його мета – вдосконалити статус і ефективність музеїв ВНЗ та допомогти в ідентифікації й переписі університетських колекцій [3, р. 11]. Зараз це вже не єдина національна організація, завданням якої є промоція інтересів музеїв і колекцій вказаної категорії. В 1998 р. утворилася мережа «Університетські музеї в Шотландії», яка теж активно провадить свою діяльність [11].

Зрозуміло, що університетські музеї та колекції у Великій Британії продовжують стикатися із проблемами у своїй діяльності [10], однак з кінця 80-х років ХХ ст. вони пройшли довгий шлях у справі забезпечення свої інтересів порівняно з континентальними європейськими колегами. Ці позитивні події є результатом трьох факторів. По-перше, було налагоджено стратегічне співробітництво між усіма зацікавленими сторонами (університетами, їхніми музеями, асоціаціями музейних працівників, музейною владою). По-друге, з кінця 1980-х років до 2002 р. було проведено великий огляд університетських музеїв і колекцій, а отримана інформація дала змогу вести скоординовану діяльність. Нарешті, в результаті залучення інвестицій низка (21 з орієнтовно 400) музеїв отримали можливість стратегічно планувати свою подальшу роботу завдяки залученню резервних державних коштів. Такий крок уряду був неабияким визнанням їхньої значимості.

Добра фея для Попелюшки

Уже згадані публікації Уорхаста та Віллета виступили спонукальним мотивом для зрушення ситуації з місця й на австралійському континенті-

ті. Директор одного з музеїв Університету Сіднея Пітер Стенбері згадує, що на момент виходу вказаних статей університети в Австралії зазнавали глибоких змін у плані менеджменту через недостатнє фінансування [13]. Нові й дуже спеціалізовані галузі науки змінили алгоритм проведення досліджень, у результаті чого університети стали переглядати свої пріоритети. Якщо музейний персонал, відповідальний за колекції університету, не міг чітко презентувати майбутнє колекцій і їх роль в розвитку навчального закладу, не виступав в якості потужного лобі інтересів музею, його ресурси були скорочені. Незалежно від того, чи мали такі колекції національне або, навіть, міжнародне значення – участь таких музеїв була вирішена в стилі поведінки нової адміністрації ВНЗ: якщо упродовж фінансового року музей не міг повернути витрати, витрачені на його діяльність, кошти більше не надходили.

Для деяких університетських музеїв ця ситуація була дуже несподіваною, відповідно вони не знали, яким чином її можна змінити. Частина таких музейних працівників була звільнена через відсутність професійної ініціативи. Багато малих університетських музеїв не звертали увагу на основну місію університету – навчання, не здійснювали досліджень, які входили в комплекс наукової тематики ВНЗ, не орієнтувалися на роботу з громадськістю. Вони були просто хранителями минулих століть, не маючи чіткої ролі існування в мінливих умовах сучасності. Дон Єбарі символічно охарактеризував музеї цієї категорії «Попелюшкою», порівнявши їх з відомою казковою героїнею, яка до кінця 80-х років минулого століття була улюбленою незаконною дитиною, згодом потрапила під опіку злої мачухи і жила в очікуванні феї, яка вирішить її проблеми [22, р. 54].

П. Стенбарі пише, що однією з головних причин розгубленого становища університетських музеїв у цей час була відсутність чіткого розуміння свого місця у структурі університету або музейної професії в цілому. Уорхерст коротко визначив таку ситуацію, як криза ідентичності [19, р. 138]. В силу цих різних причин куратори університетських музеїв у низці країн вирішили захистити свої колекції шляхом формування професійних груп й інформування осіб, які беруть участь в діяльності музею, про його значення та можливості використання.

В Австралії куратори таких музейних колекцій утворили в 1992 р. Council of Australian University Museums and Collections (CAUMAC) – Раду австралійських університетських музеїв і колекцій. Віце-канцлер цієї організації професор Д. Єбарі зумів переконати уряд у необхідності фінансування двох загальнонаціональних оглядів університетських музеїв. Ці огляди мали кілька важливих наслідків. По-перше, вони підкреслили відповідальність керівництва університету за важливі колекції в межах своїх повноважень. По-друге, такі огляди стали стимулом для кураторів музеїв поряд із загальноуніверситетською створювати свою власну концепцію розвитку музею. І, по-третє, публікація результатів

таких оглядів дала змогу кураторам музеїв ознайомитися з метою обміну інформацією, відвідати чужі колекції, розвинути партнерські відносини.

Активізація у європейському контексті

У 1992 р. певні зрушення відбулися і в Латинській Америці, де було утворено Бразильський постійний форум для університетських музеїв (Forum Permanente de Museus Universitarios Brasileiros) [9, р. 95]. Однак першість у 1990-х роках у цьому напрямі тримала все-таки Європа. Зокрема, зміни сталися в Нідерландах – країні, в якій діяльність музеїв і університетів регулюється та фінансується тими ж міністерствами (Ministerie van Onderwijs, Cultuur an Wetenschap), що з огляду на український контекст винятково сприятливо мало б позначитися на їхній діяльності. У 1997 р. зусиллями адміністрації п'яти університетів було утворено Нідерландський фонд академічної спадщини (Stichting Academisch Erfgoed) з метою популяризації надбань нідерландських ВНЗ, у т.ч. музеїв і колекцій. На допомогу прийшла держава, виділивши резервні кошти з метою інвентаризації надбань. З огляду на значимість виконуваної місії проект перетворився на постійний, поповнив число учасників і певною мірою реалізував свою мету – підвищення доступності університетських колекцій для дослідників і широкої громадськості та створення нових шляхів співпраці для навчальних закладів у напрямку популяризації університетської спадщини. В 2010 р. Фонду вдалося отримати грант на створення сайту, де б в електронному вигляді були представлені колекції [14].

Якщо Нідерландський фонд академічної спадщини займався проблемами національного масштабу, то мережа Universeum, створена в 2000 р. представниками дванадцяти європейських університетів, серед пріоритетів визначила питання спадщини вищих навчальних закладів у цілому та музеїв і колекцій зокрема, працюючи на європейському рівні.

Метою мережі є обмін знаннями й досвідом між її членами та реалізація спільних проектів із метою розширення доступу музеїв і колекцій. Серед завдань: створення каталогів колекцій у відповідних академічних підрозділах, інформування громадськості через наукові дослідження і викладання, пересувні виставки тощо. Universeum також робить акцент на використанні World Wide Web і створення «віртуальних» музейних ресурсів для розширення доступу до академічної спадщини й організації конференцій та симпозіумів з питань, які становлять спільний інтерес [17]. Фінансування цих проектів здійснюється з відповідних резервів Європейського Союзу, передбачених на розвиток культури.

Вихід на планетарний масштаб

У новому тисячолітті створення промоційних для музеїв ВНЗ інституцій відбувалося семимільними кроками. Це був власне третій етап їхнього поступу. Ініціатива в даному випадку йшла від австралійських музейних працівників,

які вже виконали відповідну роботу на національному рівні. Один із засновників Ради австралійських університетських музеїв і колекцій Пітер Стенбарі вказує, що успіхи у формуванні CAUMAC спонукали його, натхненного зауваженнями Манус Брінкман – генерального секретаря ICOM, у виступі на відкритті зустрічі Міжнародної ради музеїв у Мельбурні в 1998 р. запропонувати створити окремий Міжнародний комітет для університетських музеїв і колекцій. Упродовж кількох наступних місяців було зібрано достатню кількість підписів, запит було розглянуто Консультативною радою ICOM. За словами П. Стенбарі, існував певний спротив, оскільки більшість міжнародних музейних комітетів складаються із фахівців, що працюють в одному полі, в той час як університетські музеї часто належать до різних галузей. Зрештою, компроміс було досягнуто, і дано дозвіл на функціонування UMAC на експериментальній основі.

Результати не змусили чекати. Вже у 2000 р. два випуски журналу *Museum International* було присвячено феномену університетських музеїв. З 2001 р. UMAC є повноцінним підрозділом Міжнародної ради музеїв і активно діє. Після проведення першої щорічної Міжнародної конференції організації стало зрозуміло, що пріоритетні завдання для більш ефективного вирішення слід розглядати в регіональному, а не глобальному масштабі. Тому було вирішено закликати членів UMAC до створення регіональних груп із метою досягнення місцевого визнання або стимулювати існуючі музейні об'єднання співпрацювати з UMAC заради досягнення спільних цілей [12, р. 21].

У 2002 р. засновано Іспанську асоціацію університетських музеїв і колекцій (*Asociación de Museos y Colecciones Universitarias*) – як відголос того, що Міжнародна щорічна конференція UMAC у 2001 р. відбулася саме в цій країні. З 2004 р. почала діяти робоча група з питань університетських музеїв і колекцій ICOM Греції, 2005 р. – Фінляндії (*Finnish Council of University Museums and Collections*). Після проведення конференції UMAC у 2006 р. в Мексиці було забезпечено подвійний результат: у кінці цього ж року утворилася «*University museums and collections in Mexico*», наступного – Латино-американська мережа університетських музеїв [8]. У 2007 р. за аналогічним алгоритмом розпочала свою діяльність робоча група в Австрії [4].

Порівняно з іншими країнами досить рано відбулася активізація в музейному середовищі ВНЗ Німеччини. Упродовж останніх років університетські колекції привернули значний інтерес вчених і широкої громадськості завдяки добре оформленим виставкам і гарно фінансованим проектам [20]. Головним ініціатором такого стану речей і досі виступає Університет Гумбольдта в Берліні, якому вдалося отримати грант від Німецького дослідницького фонду (*Deutsche Forschungsgemeinschaft*) на створення інформаційної бази всіх музеїв і колекцій країни [18].

Не останню роль тут відіграла постать Корнелії Вебер – координатора вказаного проекту, яка у 2006–2010 роках була президентом УМАС, а зараз є керівником однієї з п'яти робочих груп. Саме на сервері Університету Гумбольта й досі локалізується сайт організації (<http://publicus.culture.hu-berlin.de/umac/index>).

УМАС продовжує свою роботу із залучення до співробітництва працівників університетських музеїв з усього світу. Зокрема, в 2011 р. зусиллями музейників окремих київських ВНЗ (КНУ ім. Тараса Шевченка та НТУ«КПІ») було засновано секцію музеїв вищих навчальних закладів, а в листопаді цього ж року проведено міжнародну конференцію, яку відвідав діючий голова УМАС.

Таким чином, створення інституцій міжнародного та національного рівня, завданням яких є промоція інтересів музеїв і колекцій вищих навчальних закладів відбувалося трьома хвилями. Перша з них тривала упродовж 1960-х – першої половини 1980-х років і ознаменувалася створенням організацій у Республіці Корея, СРСР та США. Але якщо в Кореї та Радянському Союзі ситуацію взяла до рук держава, то в США її поява обумовилася попередньою науковою дискусією й ініціативою власне університетів. Друга хвиля процесу утворення виникла після публікацій А. Уорхаста та Ф. Віллета, присвячених кризі університетських музеїв. Упродовж цієї хвилі, яка тривала з кінця 1980-х років до 2001 р., утворилися промоційні інституції у Великій Британії, Нідерландах і Universeum (Європейська мережа університетської спадщини) як об'єднання європейського масштабу. Заключним акордом, який знаменував початок третьої хвилі, що триває досі, є утворення Комітету університетських музеїв і колекцій Міжнародної ради музеїв (УМАС ICOM) у 2001 р. та його філій у різних країнах.

Джерела та література

1. *Казанцева Л.В.* Сучасний портрет українського університетського музею – погляд секції УМАС при ICOM України // Університетські музеї: європейський досвід та українська практика : матеріали конференції (Київ, 6-7 жовтня 2011 р.) – Ніжин, 2012. – С. 140–141.
2. *Общественная деятельность : Музей землеведения МГУ* [Електронний ресурс] // Московский государственный университет [сайт]. – Режим доступу: <http://www.museum.msu.ru/index30.htm>. – 14.03.2013. – Назва з екрану.
3. *Arnold-Forster K.* A developing sense of crisis': a new look at university collections in the United Kingdom / K. Arnold-Forster // *Museum International*. – 2000. – Number 52 (3). – P. 10–14.
4. *Feigl C., Knofler M.* 21st ICOM General Conference – the impact on Austrian university museums and collections / Claudia Feigl, Monika Knofler // *University Museums and Collections Journal*. – Volume 1. – 2008. – P. 77–82.
5. *Herreman Y.* University and Museum in Mexico: a historical partnership / Yani Herreman // *Museum International*. – Volume 52. – Issue 2. – April–June, 2000. – P. 33–38.
6. *Hudson N., Legget J.* University collections in Aotearoa New Zealand: active past, uncertain future / Hudson Neville, Legget Jane // *Museum International*. – Volume 52. – Issue 3. – July–September, 2000. – P. 21–26.
7. *Kozak Z.R.* Promoting the past, preserving the future: British university heritage collections and identity marketing : PhD, Museum and Gallery Studies / Zenobia Rae Kozak; University of St Andrews. – St. Andrews, 2007. – 279 p.

8. *Lopes Rosas W.A.* Latin-American Network of University Museums: Statement and official report / William Alfonso Lopez Rosas // *University Museums and Collections Journal*. – Volume 1. – 2008. – P. 15–21.
9. *Lourenco M.* Between two worlds: the distinct nature and contemporary significance of university museums and collections in Europe : PhD thesis / Marta C. Lourenco. – Conservatoire National des Arts et Metiers, Paris, 2005. – 405 p.
10. *Merriman N.* The current state of higher education museums, galleries and collections in the UK / N. Merriman // *Museologia*. – 2002. – Volume 2. – P. 71–80.
11. Passion, research, creativity, daring [E-resource] // *University museums in Scotland* [website]. – Access: <http://www.umis.ac.uk/about/>. –14.03.2013. – Title from screen.
12. *Rico Mansard L.F.* University museums and collections in Mexico – An overview / Luisa Fernanda Rico Mansard // *University Museums and Collections Journal*. – Volume 1. – 2008. – P. 21–23.
13. *Stanbury P.* Adding value to university collections / P. Stanbury // *Museologia*. – 2003. - Number 3. – P. 1–4.
14. Stichting Academisch Erfgoed [E-resource]. – Access: <http://www.academischerfgoed.nl/over-sae/>. –14.03.2013. – Title from screen.
15. *Tatsufumi K.* University museums in Japan: a time of transition / Kinoshita Tatsufumi, Yasui Ryo // *Museum International*. – Volume 52. – Issue 3. – July-September, 2000. – P. 28.
16. Mission statement [E-resource] // The Association of academic museums and galleries [website]. – Access: <http://www.aamg-us.org/about-us/>. –14.03.2013. – Title from screen.
17. The Declaration of Halle [E-resource] // The European University Heritage Network UNIVERSEUM [website]. – Accessed <http://www.universeum.it/about.html>. –14.03.2013. - Title from screen.
18. University collections in Germany [E-resource] // The Information resource on collections and museums at universities in Germany [website]. – Accessed <http://www.universitaetssammlungen.de/index/sammlungen>. –14.03.2013. – Title from screen.
19. *Warhurst A.* Triple crisis in university museums / Alan Warhurst // *Museums Journal*. – Volume 86. – Number 3. – 1986. – P. 137–140.
20. *Weber C.* A renaissance of German university collections / Cornelia Weber // *Museologia*. – Volume 3. – 2003. – P. 45–50.
21. *Willett F.* The crisis in university museums in Scotland / Frank Willett // *Museums Journal*. – Volume 86. – Number 3. – 1986. – P. 141–144.
22. *Yerbury D.* The Cinderella collections: an Australian fairy story / Don Yerbury // *Managing university museums: education and skills* / M. Kelly (ed.) ; OECD. – Paris, 2001. – P. 53–67.

Муравская С.В. Промоционные объединения музеев высших учебных заведений и особенности их создания

В статье автор анализирует особенности создания учреждений национального и международного масштаба, целью которых является защита интересов музеев высших учебных заведений. В ходе этого процесса выделено 3 этапа. Знаковым событием первого из них является образование Ассоциации академических музеев и галерей в США. Второй этап был обусловлен научной дискуссией о «кризисе в среде университетских музеев»; на этой волне образовались промоционные объединения Великобритании, Австралии, Голландии, объединение «Universeum», которое занимается проблемами университетского наследия в целом. Создание в 2001 г. Комитета университетских музеев и коллекций Международного совета музеев (UMAC ICOM) знаменовало начало третьего этапа, который продолжается до сих пор.

Ключевые слова: музей, коллекция, высшее учебное заведение, университет, продвижение, объединение.

Muravska S.V. Promotional association of university museums and peculiarities of its creation

The article examines the peculiarities of the national and international institutions, whose purpose is the protecting the interests of university museums. There are three stages on this process. The key

event of the first one is the creation of the Association of Academic Museums and Galleries in the United States. The second stage was caused by the scientific debate about the «crisis of university museums»; promotional associations were formed in the UK, Australia, the Netherlands on this wave. The «Universeum», which runs a European university heritage in general, also was founded. The Committee of University Museums and Collections of the International Council of Museums (UMAC ICOM) was created in 2001 and marked the beginning of the third phase (till nowadays).

Keywords: museum, collection, higher educational establishment, university, promotion, association.

Подано до друку: 11.04.2013 р.

УДК [7.046.3:271.2-523.47]:94(477.51)«18/19»

Т.А. МИКОЛАЙКО

Іконописні лавки та майстерні у Чернігові наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.

У статті розкривається питання про розвиток іконопису в Чернігові на прикладі приватних іконописних майстерень й іконних лавок, які працювали в місті наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., та проблеми, які існували в іконописному живописі.

Ключові слова: ікона, іконописна майстерня, Спархїальний цензурний комітет, народна ікона.

Місто Чернігів зберегло розкішні собори з фрагментами фрески, олійним живописом і ошатними іконостасами. Малярі й іконописці, які оздоблювали храми, створювали ікони для іконостасів, чи просто для храмів, були найчастіше приїжджими або місцевими. Їх імена залишалися переважно невідомими. Тому сьогодні, мабуть, необхідно звернути увагу на розгляд питання про розвиток іконопису на Чернігівщині на прикладі іконописних шкіл чи майстерень.

Нині дуже мало фундаментальних праць, присвячених місцевим іконописним центрам, їх майстрам. Проблемаю наукового вивчення чернігівського іконопису у ХІХ ст. була нестача фахівців, тому основна інформація відома з рукописних джерел таких установ, як консисторія, де матеріал записували церковні діячі. Про місцевий іконопис можна черпати матеріал з місцевої преси, заміток знавців церковної старовини та краєзнавців. Користуючись такими незначними джерелами все ж спробуємо більш конкретно дослідити тему про іконописні школи Чернігівщини і, можливо, відкрити нові імена мистців станкового живопису.

Загалом, ікони на Чернігівщині були привозними, але значна частина створювалася на місцях.

Перші ікони потрапляли до християнізованої Київської Русі з-за кордону і мали риси характерні для візантійського іконопису. Їх замовляли князі, боярська знать у іноземних майстрів. Віруючі ходили на прощу до святих місць, купували там святі образи, везли їх на батьківщину, або навпаки в знак благочестя залишали ікони в дар окремим церквам і монастирям інших країн.